

De kunst van Younes Baba-Ali is onconventioneel, intelligent en kritisch. Hij werkt graag in de openbare ruimte of op niet voor de hand liggende plaatsen. Hij is een scherp observator en stelt pertinente vragen aan de maatschappij, het instituut, maar ook aan zijn publiek.

Je hebt heel wat residenties op je actief, in Senegal, Polen, Marokko, Groot-Brittannië, Spanje en vanaf dit jaar ben je 'artist in residence' bij Mousseem.

“Ik vind werken in residenties erg interessant. Ik hou er van om in een precieze context te werken. Mijn werk voedt zich door deze methode. Ik werk bijna nooit in een atelier, ik werk meestal aan projecten op locatie. Het opmaken van dossiers, het zoeken van fondsen en partners voor mijn projecten vormt daardoor een vast onderdeel van mijn praktijk. Met Mousseem is het een specifieke situatie. Het gaat hier niet om een fysieke residentie, maar om een aaneenschakeling van projecten op verschillende locaties in verschillende contexten. Mousseem coproduceert het project dat ik voorbereid voor het MAAC, Maison d'Art Actuel des Chartreux, in Brussel. Maar Mohamed Ikoubaân heeft me ook uitgenodigd om deel te nemen aan *Mousseem Sounds* in Bozar. Daarvoor werk ik met twee andere artiesten een geluidsinstallatie uit. En ik breng ook een installatie tijdens *Mousseem in het Bos*, een avond die vooral aan theater gewijd is. Daarna liggen er ongetwijfeld nog andere projecten in het verschiet.”

Je oeuvre bespeelt het dagelijkse en je bent een fervent voorvechter van de democratisering van de kunst.

“Ik richt me tot een breed publiek, niet tot het klassieke kunstpubliek. Ik wil dat iedereen iets aan mijn kunst heeft. De relatie tussen kunst en het kunstinstituut moet in vraag gesteld worden. Ik wil kunst van zijn elitarisme, zijn sacraliteit ontdoen. In mijn werk maak ik gebruik van dagelijkse voorwerpen en fenomenen die ik binnen breng in een kunstomgeving. Dan stelt zich de vraag op welk moment een doodgewoon gebruiksvoorwerp kunst wordt. Volstaat het om het binnen te brengen in de kunstruimte of is er meer nodig? Ik speel daar voortdurend mee. Ik wil het publiek en de kunst terug samenbrengen. Liefst confronteer ik mensen met kunst in hun eigen ruimte. Daarom werk ik zo graag in de publieke ruimte, dat scheidt veel meer mogelijkheden en maakt andere vormen van interactie mogelijk.”

Je werk wordt ook gekenmerkt door een hoog activistisch gehalte. Je schuwt de controverse niet.

“Ik wil dat er iets gebeurt. Als kunstenaar wil ik mensen niet onverschillig laten. Soms doe ik dat door te provoceren, bijvoorbeeld met mijn installatie *Horn Orchestra*. In de tentoonstellingsruimte installeer ik tien autoclaxons – een voorwerp dat mensen gebruiken zonder er bij stil te staan – en wanneer je de installatie nadert breekt er een hels lawaai los. In de stad is dit een dagelijks fenomeen, maar door het op deze wijze voor te stellen verstoort ik de fysieke geluidsruimte van mensen op een plek waar ze dat allerminst verwachten, bijna op de grens van het onverdraaglijke.”

Geluid speelt vaak een belangrijke rol in je werk, net als technologie.

“Nieuwe technologie boeit me enorm. Ik doel daarmee niet op hoogstaande technische snufjes, maar op technologie die door de gewone man gebruikt wordt. Mijn werk kenmerkt zich door een hoog ‘ready-made’-gehalte. Zo werk ik momenteel in Marseille aan een project dat ik in 2012 ook al in Marokko heb voorgesteld: *Caroussa Sonore*. Het vertrekpunt is een soort rolwagen, die normaal gebruikt wordt om CD’s met koranrecitals aan de man te brengen. Het is een veelvoorkomend object in het Maghrebijnse straatbeeld, een zeer laagdrempelig en eigenlijk ingenieus stuk technologie. Dat object zet ik dan naar mijn hand en exploiteer ik voor mijn eigen doeleinden. Met *Caroussa Sonore* breng ik op een democratische manier geluidskunstwerken tot bij de mensen. Het is een creatie en tegelijkertijd treed ik op als curator, want ik heb andere internationale artiesten uitgenodigd om hun werk te verspreiden via deze module. Ze circuleert in de stad, we bouwen er allerlei interventies rond. En zo wordt ze onderdeel van het straatleven.”

Je verdeelt je tijd tussen Brussel en Casablanca. Twee heel erg verschillende contexten, zeker als je naar de plaatselijke kunstscènes kijkt.

“Ik woon nu drie jaar in Brussel en het klopt dat er een zeer levendige kunstscène is. Maar ook Casablanca wordt stilaan een stad met een hoog cultureel gehalte, er is een enorm potentieel. Er komen meer en meer galerieën, al spelen die vooral op safe en benaderen ze kunst voornamelijk vanuit commercieel standpunt. Weinig galerieën durven het in Casablanca aan om installaties of videowerk te vertonen, of te investeren in jong werk. En toch, het landschap is in transitie. Er ontstaat iets nieuws. Eén van de grote pioniers in het hedendaagse kunstveld daar is vanzelfsprekend Hassan Darsi. Ik heb zeer veel respect voor zijn démarche om buiten het formele kader van de hedendaagse kunst te treden. Er zit een zekere koppigheid in zijn werk. Hij werkt met heel verschillende publieken in allerlei ruimtes, vaak ook ruimtes die helemaal niet afgestemd zijn op het brengen van kunst. Hij creëert echt nieuwe artistieke sferen. Daarin vinden we elkaar. Maar er is ook een groot verschil. Hassan is geboren en getogen in Marokko. Hij heeft in België gestudeerd maar is daarna teruggegaan naar Marokko. Ik ben in Frankrijk opgegroeid. Ik had van jongs af aan toegang tot de kunstwereld, de musea, galerieën, kunstcentra. Maar ik vond mijn plaats niet in die Franse museale wereld, niet als toeschouwer en later ook niet als artiest. Ik heb altijd een conflictueuze relatie onderhouden met dat establishment. Dat heeft me aangezet om na te denken over nieuwe presentatievormen, over artistieke voorstellen die kunnen bestaan buiten het gevestigde kader om. In 2007 ben ik echt vanuit een professionele nieuwsgierigheid naar Marokko terug gekeerd. En stilaan heb ik geleerd hoe de hedendaagse kunst kan functioneren en overleven in Marokko. De situatie was er totaal verschillend met die in Frankrijk. De scene is er zich nog volop aan het ontwikkelen en de relatie die het publiek heeft in Marokko met kunst is zo mogelijk nog elitairder dan hier. En dus ben ik de confrontatie gaan opzoeken, in het bijzonder met dat publiek. Zo werd ik uitgenodigd voor een groepstentoonstelling die georganiseerd werd in een zeer luxueuze villa in de

diplomatieke wijk van Rabat. In die wijk – en in gelijkaardige rijke wijken in Marokko – worden er hoge verkeersdrempels neergepoot. Voor mij is die manipulatie van de stedelijke ruimte heel erg bourgeois en bovendien direct gelieerd aan macht. De mensen in die wijken permitteren het zich om verkeersdrempels op te werpen die totaal buiten proportie zijn. En dus heb ik die verkeersdrempel binnengebracht in hun eigen leefruimte, in de bourgeois villa. Wetende dat het publiek dat naar die tentoonstelling komt kijken eigenlijk hetzelfde publiek is dat de verantwoordelijkheid draagt voor dit verschijnsel in het stadsbeeld. Door het letterlijk onder hun neus te duwen als een kunstwerk ging ik ook de maatschappelijke confrontatie aan. Mijn interventies zijn voor mij ook sociale, zelfs politieke interventies.

Het werken tussen die twee werelden – Marokko en Europa – beïnvloedt mijn werk en mijn benadering heel erg. De projecten die ik in Marokko bedenken zijn echt daar ontstaan en hetzelfde geldt voor mijn Europese projecten. De context speelt een grote rol. Zo heb ik een project gedaan in het gebouw van de Société Générale van Casablanca. De titel van de tentoonstelling was *Nature et paysage* en ik heb een installatie gemaakt met de zwarte plastic zakken die bijna overal in Marokko het landschap kleuren, plastic zakken die afval worden. Het is iets dat ik wel vaker doe, dagelijkse voorwerpen terugbrengen tot bij de betrokkenen en hen aan het denken zetten met mijn installaties. De elite bijvoorbeeld, die wel toegang heeft tot de hoge kunsten maar die niet stilstaat bij ecologische vraagstukken, of de gevolgen van hun gedrag voor de lokale bevolking.”

Je stelt ook het kunstinstituut zelf in vraag.

“Ik ben opgegroeid in Frankrijk, ik heb er gestudeerd. Ik vind het vaak zeer frustrerend vast te stellen wat er ons wordt voorgeschoteld in de galerieën, in de musea, in de culturele instellingen. Dat is vaak zeer frigide kunst, heel afstandelijk. Kunst die het publiek niet betreft, of erger nog: die het publiek zelfs niet in overweging neemt. Mijn werk wordt gevoed door die frustratie. Het is een antwoord op die vaststelling. Ik durf te stellen dat de hedendaagse kunst in België toch van een ander niveau is. Eigenlijk gaat het niet zozeer om de kwaliteit, maar vooral om durf. In België gebeuren er veel interessantere zaken, de scène is er minder lokaal. Er is een grotere openheid tegenover kunst, een grotere openheid ook jegens jonge kunstenaars. In Frankrijk is het als beginnend kunstenaar ontzettend moeilijk om een plaats te veroveren in wat nog steeds het establishment is van de kunst. Hier heb je veel meer opties. Na mijn studies in Strasbourg en Aix-en-Provence zag ik daar geen toekomst meer voor mezelf en dus ben ik naar Brussel gekomen.”

Bestaat er zoiets als een ideaal museum voor jou?

“Ik hou erg van het concept kunsthuis zoals dat bestaat in Duitsland of in Zwitserland – en ook in België trouwens. Het museum als forum, een platform dat je kan doorkruisen voor heel verschillende activiteiten. In Frankrijk heeft een museum die functie niet. Het eerste museum waar ik me op mijn gemak voelde was het Musée d’Art Contemporain van Genève. Daar mocht ik de kunstwerken tenminste aanraken, ik werd er zelfs toe aangezet om in interactie te treden met de werken. Dat is ondenkbaar in Frankrijk. In Genève mocht ik plots het werk

van Gordon Matta-Clark betreden, dat was een totaal nieuwe ervaring. In de Franse musea waar ik werken van die kunstenaar zag, kregen ze een haast sacrale behandeling. En dat is een trieste zaak, want het gebeurt buiten de wil van de kunstenaar om. Het is niet de kunstenaar die zijn werk heilig verklaart, maar het instituut, het museum.

Toen ik studeerde in Strasbourg ging ik nog nauwelijks naar Parijs of andere Franse steden om kunst te beleven. Ik ging naar Duitsland en Zwitserland. ZKM (het Zentrum für Kunst und Media in Karlsruhe, Duitsland, n.v.d.r.) is een museum dat me echt de ogen geopend heeft. Ik ben daar vaak geweest en heb daar altijd zeer veel plezier aan beleefd. Ook de aanwezigheid van de school in dat gebouw is fantastisch. Dat, en de residentieruimtes. Een museum moet leven en moet geleefd worden door zijn publiek en door zijn kunstenaars. Dat heb ik veel meer gevonden in België en in Duitsland dan in Frankrijk.”

Tijdens je residentieperiode bij Mousseem werk je aan een tentoonstellingsproject voor het Brusselse MAAC. Kan je ons al iets vertellen hierover?

“Ik zit nog in de reflectiefase voor dat project, maar wat vaststaat is dat ik iets wil uitwerken waarin mijn relatie tot Brussel centraal staat. Hoe ik die stad beleef, het samenwonen met al die verschillende nationaliteiten, het immigrant-zijn. Het is een zeer complexe stad en ik heb er een haat-liefdeverhouding mee. Ik speel met een aantal ideeën, al is er nog niets concreet. Een van de vragen die me sinds geruime tijd bezig houdt, is de grens die in Brussel bestaat tussen het multiculturele en het multicommunautaire. Het is een stad die uitgesproken multicultureel is – van de Europese gemeenschap tot alle andere ingeweken nationaliteiten – en tegelijkertijd is het een zeer communautaire stad. Daar wil ik graag rond werken, misschien via een werk waarin taal centraal staat. Ik leef in Molenbeek, in de Marokkaanse wijk, ik ben dus helemaal niet ontheemd. Ik hou me op in wat ik de ‘grenszone’ noem. En dat is iets wat me bijzonder choqueert in Brussel, de onzichtbare maar zeer aanwezige grenzen die er opgeworpen worden en de wijze waarop die de gemeenschappen opdelen. Een ander project waar ik aan denk ligt in de lijn van *Televendita* (een installatie die de kunstenaar zal presenteren tijdens *Mousseem in het Bos*, n.v.d.r.). Ik wil een portret maken van iemand die praat over alle mogelijke vormen van sociale oplichterij die mogelijk zijn in België. Ik diende op een gegeven moment een aanvraag in bij het OCMW van Molenbeek. Daar heb ik me gerealiseerd dat er heel wat mensen, zelfs hele gemeenschappen zijn, die leven onder de vleugels van het sociale systeem. Al heb ik er zelf nooit enig profijt uit getrokken, ik ben er wel door geïnspireerd geraakt. Ik ken heel goed die attitude van ‘sociale plantrekkers’. In sommige families word je bij wijze van spreken opgeleid in alle mogelijke opties die het sociale systeem je biedt. Ik wil dus graag aan de slag gaan met iemand die alle wegen van het sociale net kent, een autoriteit in het domein, zeg maar. Ik zie het als een kritiek op het systeem, maar tegelijkertijd een ironische gebruiksaanwijzing die mensen effectief kunnen gebruiken.”

Daar zien we je maatschappijkritische kant weer.

“Als kunstenaar kan ik het me veroorloven om me kritisch op te stellen. Dat is mijn natuur. Ik ben begonnen met schilderen, maar het is pas met het ontdekken van de installatiekunst dat ik me echt heb leren uitdrukken als kunstenaar. Kritiek is een taal, ironie is een taal. Het is een houding die ik ook aanneem ten opzichte van mijn Frans-Marokkaanse culturele achtergrond. Niet op een destructieve maar juist op een open manier. Ik stel vragen, ik wil doen nadenken. Ik wil het publiek betrekken. Het is een steeds weerkerend dilemma, maar ik hoop dat mensen zich aangesproken voelen door wat ik doe. Positief of negatief – als het hen maar raakt. Dat is een subtiele evenwichtsoefening. Ik waak erover dat ik niet vulgair of ‘goedkoop’ word in wat ik breng. Als kunstenaar ben je een beetje alchemist: het gaat om de juiste dosering. Je hebt materie in handen en je moet de juiste verhouding vinden, de juiste vorm, de esthetiek, het idee... en de wijze waarop je dat idee al dan niet zichtbaar maakt. En ik heb het publiek nodig. Zonder dat publiek heeft mijn werk geen bestaansreden en kan ik ook niet evolueren.”